

Сайто А., Амантай Ж.Б.,
Кадикова С.И.

**Жапонша-қазақша
саяси-экономикалық
терминдер сөздігін құрастыру
тәжірибесі мен нәтижесі**

Saito A., Amantay Zh.,
Kadikova S.

**Experience and results of
developing the japanese-kazakh
dictionary of political-economic
terms**

Сайто А, Амантай Ж.Б.,
Кадикова С.И.

**Опыт и результаты
составления японо-казахского
словаря политико-
экономических терминов**

Қазақстан үшін Жапония мәдени, саяси, экономикалық серіктес болып табылады және бұдан былай екі ел арасында әртүрлі салада өзара әрекеттестікті нығайту қажеттілігі бар. Қазақстан мен Жапония болашақта да қолайлы саяси-экономикалық серіктестер ретінде ынтымақтасуына екі елдің өзара тілдерін жақсы меңгерген адам қорын дамытып тәрбиелеп шығару қажеттілігі бар деп айта аламыз. Кез келген тілді меңгеру барысында сапалы да, қолайлы сөздіктердің болуы маңызды. Берілген мақалада жапонша-қазақша саяси-экономикалық сөздікті құрастыру жолдары мен сөздік сапасын анықтау мақсатында жүргізілген сауалнаманың нәтижелері туралы қарастырылған.

Түйін сөздер: жапон тілінің білімі, сөздік, жапон тілі, қазақ тілі.

This article considers the ways of developing of Japanese-Kazakh political-economic dictionary and the results of the questionnaire devoted to defining the quality of dictionary.

Key words: Japanese education, dictionary, Japanese, Kazakh languages

В данной статье рассматриваются методы и пути составления японо-казахского словаря политико-экономических терминов и результаты анкетирования, которое было проведено в целях определения качества данного словаря.

Ключевые слова: образование японского языка, словарь, японский язык, казахский язык.

**ЖАПОНША-ҚАЗАҚША
САЯСИ-ЭКОНОМИКА-
ЛЫҚ ТЕРМИНДЕР
СӨЗДІГІН ҚҰРАСТЫРУ
ТӘЖІРИБЕСІ МЕН
НӘТИЖЕСІ**

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да 1992 жылы шығыстану факультетінің Қиыр Шығыс елдерінің кафедрасында жапон тілі және әдебиеті бөлімі ашылды. Осы кезден әлі күнге дейін шығыстану факультетінде білікті жапонтанушылар білім алып тәрбиеленуде. 1995 жылдан бастап Қазақстандағы жапон тілінің білімін дамыту мен қолдау мақсатында екі жылдық мерзімге халықаралық жапон қорына жапондық маман жіберіліп отырады. Бұл маман Қазақстанда жапон тілі ең алғаш болып оқытыла бастаған әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да еріктілер ретінде жұмыстарын атқарып келеді. Халықаралық жапон қоры мамандарының Қазақстандағы жапон тілінің білімі туралы жазған деректеріне сүйенсек, жапон тілін меңгергісі келетіндердің саны 2007 жылы 780 адам болған. Ал енді тек қана біздің университетімізді ғана алып қарастыратын болсақ, 2012 жыл шығыстану факультетінде 87 адам, халықаралық қатынастар факультетінде екінші тіл ретінде оқушылардың саны 30 адам, 2013 жылы 77-де 25 адамды құраса, 2014 жылы шығыстану факультетінде 63 адамды құрайды.

Алайда арада 23 жыл өтсе де жоғарыда аталған жапон тілін меңгерушілерге арналған сапалы жапонша-қазақша, қазақша-жапонша сөздіктердің тапшылығы әлі де болса көкейкесті мәселелердің бірі болып отыр. Осы мәселені шешу мақсатында жапон тілін немесе қазақ тілін меңгергісі келетін жапондықтар да қолдана алатын жапонша-қазақша саяси-экономикалық терминдер сөздігін жасауды ұйғардық.

2013 жылы 16 қарашада әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, шығыстану факультетінде «жапон тілін меңгерушілерге арнап сөздік жасауды қолдау» атты халықаралық Орта Азиялық конференция өтті. Осы конференцияда қарастырылған жапонша-қазақша саяси-экономикалық терминдер сөздігін жасау жөніндегі деректерді негізге ала отырып, осы сөздіктің жасалу тәжірибесі мен нәтижелерін қарастырып көрелік.

Бұл сөздікті құрастыру үшін әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, шығыстану факультетінің корейтану және жапонтану кафедрасының аға оқытушылары мен Васеда (Жапония) университетінің гуманитарлық ғылымдар институтының магистранттары мен докторанттары тарапынан біріккен атқарушы комиссия құрылды. Жан-жақты жапонша-қазақша сөздік құрастырудың

бірінші кезеңі ретінде, біз саяси-экономикалық сөздік құрастыру жұмысын жүзеге асырдық. Сөздік құру жұмысы, ең бірінші кезекте жапон тілінде жиі қолданылатын саяси және экономикалық терминдер тізімін жасау жұмысынан басталды. Бұл жұмыс Васеда университетінің магистранттарына жүктелді. Терминдер тізімі 2011-2012 жылдары басылып шығарылған «Жапон экономикасының негізгі 500 кілт сөзі» және «Асахи газетінің негізгі кілт сөздері – 2013» саяси-экономикалық сөз жинақтары мен интернет беттерінде жарияланған мақалалардан іріктеліп алынды. Осылайша 1015 сөз іріктелді.

Келесі кезекте, іріктеліп алынған терминдерді қазақ тіліне аудару жұмысы атқарылды. Ол

жұмысқа корейтану және жапонтану кафедрасының аға оқытушылары жауапты болды. Аударма жұмысы электронды пошта арқылы жүзеге асырылды. Түсіндіріп кетсек, жапон тарапы құрастырған сөздер тізімін қазақ тарапына жіберіп, аударма барысында мағынасын дұрыс аудару мәселесі жөнінен қиындық туындаған жағдайда қазақ тарапы хат алмасу арқылы сөздің жапон тіліндегі толық түсіндірмесін анықтап отырды. Аударманың дұрыстығын қамтамасыз ету мақсатында, әрбір сөзді екі-үш адам тексерумен қатар, Консайсу жапонша-орысша сөздігі, АBBYU Lingvo электронды сөздігі, қазақ тілінің түсіндірме сөздігі және Weblio синонимдер сөздігі кеңінен қолданылды.

1-кесте. Сауалнама нәтижелері

	Сөздікті қолдану жиілігінің көрсеткіші	Сөздіктен табылған термин сөздер саны	Сөздіктен табылмаған термин сөздер саны
1-студент	3	1 (規制緩和)	2 (慎重論, 正副)
2-студент	32	18 (損害保険, LNG, 代表権, 価格, SNS, 懸念, 地震, 総裁, 公務員, 購入, 生産規模, 調達, 輸送, 加工する, 補償, 組織, 参議院, 金融)	14 (アナダルコ, 推移, 指標, 地社, シェールガス, モザンビーク, ヘンリーハブ, 方針, 委託, 急増, 想定, 抑制, 激励, 臨時)
3-студент	73	33 (※データなし)	38 (割安, 方式, 需要, 抑制, 貿易, 圧力, 推移, 増産, 需給, 平均, 代替, 指標, 低迷, 代表的, 水準, 確保, 輸送, 方針, 委託, 加工, 統計, 導入, 税率, 制度, 設計, 現金, 給付, 控除, 仕組み, 施設, 収税, 諮問, 再生, 基準, 主義, 委員会, 同盟, 国益)
4-студент	89	42 (アジア太平洋経済協力会議, 医療保険, 液化天然ガス, LNG, ガス田, 規制, 協約, 景気, 契約, 金融緩和, 減災, 公約, 原油, 公務員, 財政, 財務省, 参議院, 自民党, 消費, 消費税, 所得, 震災, 税, 政権交代, 生産, 規模, 税制, 増収, 促進, 断熱材, 調達, 手数料, 難民, 燃料, 賠償, 発行, 復興, 保険料, 民主党, 民政移管, 無償化)	47 (両党, 政権, 対策, 参院選, 正副, 改革, 簡素, 控除, 総裁, 編成, 軽減, 税率, 税額, 原発, 再稼, 主義, 判断, 依存, 再生, 世論, 反発, 最善, 定数, 税収, 対象, 指摘, 協議, 割安, 地域, 手法, 現状, 改善, 関連, 価格交渉, 主体, 物産, 交渉, 指標, シェールガス, 方針, エキサス, BP, 急増, BTU, 占める, 方式, 統計)
5-студент	93	47 (賠償, アジア太平洋経済協力会議, 復興, 医療保険, 所得, 液化天然ガス, LNG, ガス田, 規制, 協約, 燃料, 急増, 景気, 契約, 金融緩和, 減災, 公約, 原油, 公務員, 財政, 財務省, 参議院, 無償化, 自民党, 消費, 消費税, 震災, 税, 政権交代, 生産, 規模, 税制, 増収, 促進, 断熱材, 判断, 調達, 手数料, 難民, 燃料, 発行, 保険料, 民主党, 民政移管, 標準, 代替, 手法)	46 (政権, BTU, 最善, エキサス, シェールガス, 参院選, 方式, 関連, 正副, 簡素, 控除, 総裁, 税額, 原発, 再稼, 主義, 判断, 再生, 世論, 反発, 定数, 税収, 対象, 指摘, 協議, 割安, 地域, 現状, 改善, 主体, 物産, 交渉, 指標, 方針, BP, 急増, 占める, 統計, 両党, 対策, 改革, 編成, 税率, 価格交渉, 依存, 軽減)
Барл.	288	141	147

Саяси-экономикалық сөздікті аудару жұмысы аяқталғаннан кейін, сөздіктің сапасын анықтау мақсатында кафедраның жапонтану бөлімінің студенттері мен магистранттары арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнама барысында студенттерге шамамен 3257 әріптен тұратын үшінші жақтың таңдауымен жапон саяси-экономикалық газеттерінен алынған мақалалар оқуға ұсынылды. Сауалнама тармақтары келесідей болды: 1) мақаланы оқу барысында сөздікті қолдану жиілігі; 2) сөздікті қолдану барысында табылған сөздер; 3) сөздікті қолдану барысында кезікпеген сөздер; 4) сөздікті қолданғаннан кейінгі пікірі мен әсері. Айта кететін жайт, сауалнамаға қатысушыларға сауалнама сұрақтарын есте сақтау қиын емес болғандықтан, сұрақтарды алдын ала оқып алып, мақаланы оқыған кезде сөздікті қолдана отырып, сұрақтарға жауап беру керек деген талап қойылды.

Сауалнама жүргізу нәтижесінде 5 адамнан құнды әрі нәтижелі жауап алынды. Берілген сөздікті сауалнама барысында 5 адамның жауабын қосқанда 288 рет қолданғаны белгілі болды, соның ішінде ең жиі қолданғаны 93 рет, ең аз қолданғаны 3 рет екендігі анықталды. Ал сөздікті қолдана отырып, сөздіктен табылған сөздер саны 5 адамның жауабын қосқанда 141 сөз болды. Сөздіктен табылмаған сөздерді жеке сөз ретінде қарастыратын болсақ: 4 адам «» – «бағдар, нысана, тұспал» және «» – «бағыт» сөздерін белгілеген; 3 адам «» – «регенерация»; «» – «қағида, доктрина»; «» – «түпнұсқа мен копия» сөздерін белгілеген.

Ал сөздердегі иероглиф саны бойынша қарастыратын болсақ: 2 иероглифтен тұратын табылмаған сөздер саны 70 сөзден астам болып, 3 иероглифтен тұратын табылмаған сөздер саны 5 сөз болғандығы анықталды.

Сауалнама жүргізу нәтижесінде, сөздікте болмай шыққан сөздердің саны 70 сөз, олар негізінен, екі иероглифтен тұратын сөз, және олардың барлығы күрделі сөз (екі немесе одан көп сөздің қосындысынан пайда болған сөз) болып шықты. Оның ішінде мысалы екі иероглифтен тұратын «атом электростанциясы» деген мағына беретін «» сөзі сөздіктен табылмады деп

белгіленген. Бірақ берілген сөздікте дәл сол мағынаны білдіретін «» сөзі мен «атом апаты» деген мағынаға ие «» сөзі бар болып шықты. Соған қарамастан сауалнамаға қатысқан 5 адамның екеуі сөздің мағынасын түсінбегендігі болмаса сөздіктен таба алмағандығы белгілі болды. Осыған байланысты, бұл жағдайды да сөздік құрастырған кезде ескермеске болмайтындығын түсіне отырып, мағынасы ұқсас сөздердің қысқарған түрін де бөлек сөз ретінде аударып, түсіндіре кету керек екендігі айқындалды.

Сондай-ақ, «» – «қайта өңдеу, регенерация» сөзі де сөздікте болмай шықты деп белгілеген студенттер болды. Бұл сөз де сөздікте мүлдем жоқ емес, тек «» және «—» сөздерінің арасына еніп, жеке сөз ретінде берілмегендігі анықталды. Сонымен, сөздік құрастырудың бұл кезеңінде белгілі болғаны: бұл сөздік саяси-экономика саласына басты назар аударып отырып құрастырылғанына қарамастан, түсінуге қиын сөздер көп болып, салыстырмалы түрде оңай сөздер жеткіліксіз болып шықты. Сонымен қатар сауалнама нәтижесіне сүйенсек, ендігі жағдайда сөздік ретінде берілген сөздер саны аз екендігі түсінікті болды. Сауалнама нәтижесін қорытындылай келе, саяси-экономикалық терминдермен қоса күнделікті қолданыстағы сөздер тарауы мен студенттердің сұранысын ескере отырып жапон мәдениетіне қатысты сөздер тарауы және 4 иероглифтен тұратын күрделі сөздер тарауын қосу керек деген шешім қабылданып, сөздік құрастыру жұмысы әрі қарай жалғасын табууда.

Сонымен қатар келесі кезекте сөздік құрастырудың дұрыс бағыты ретінде, сөздердің жай ғана аудармасын ғана беріп қою аздық ететіндігі, сөздердің аудармасымен қоса сол сөздің нақты мағынасын түсіндіре алатындай мысалдар қажет екендігі айқындалды. Және сөздікті қолданушылар, сөздікте берілген сөздің қандай жағдаятта қолданылатынын түсінбейінше, осы сөз қолданған мәтіннің мағынасын және осы сөзді дұрыс қолдануда олар үшін қиындық тудыратынын болжай аламыз. Сол себептен келешекте әр сөзге арналған қолданыс мысалын да құрастырып, сөздікті толықтыруды мақсат қылып қойып отырмыз.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының статистикалық мәліметтеріне сілтеме URL: <http://www.eng.stat.kz/Pages/default.aspx>
2. Жапония қоршаған ортаны қорғау Министрлігінің сайты URL: http://www.env.go.jp/earth/coop/coop/c_report/kazakhstan_h17/japanese/pdf/006.pdf
3. 杉浦 千里. カザフスタンにおける日本語教育の現状と課題, 筑波大学留学生センター 日本語教育論集 第22号, 2007.

4. Казахская академия науки имени Алтынсарина, Государственный общеобязательный стандарт среднего и общего образования Республики Казахстан, 2002.
5. 嶺井明子・川野辺敏, 中央アジアの教育とグローバリズム, 東信堂, 2012.
6. 日経HR, 日経キーワード重要500, 2011.
7. 朝日キーワード2013, 朝日新聞出版, 2012.
8. Сайт японской экономики 日経4946.com, <http://www.nikkei4946.com/knowledgebank/index.aspx?Saishin=UM%2b0Y%2fGCKbjb23aJtuDVzg%3d%3d#tabArea>.
9. . Weblio электронды синонимдер сөздігі, URL:<http://www.webl.io.jp/>.
10. 飯沼英三, カザフ語辞典, ベスト社, 1995.
11. 中央アジア国際研究集会, 日本語学習辞書開発の支援を考える, 2013 <http://jishokaken.sakura.ne.jp/doc/kazakhstan/k3.pdf>

References

1. Kazakhstan Respublikasynyn statistikalyk malimetterine silteme URL:<http://www.eng.stat.kz/Pages/default.aspx>
2. Japoniya korshagan ortany korgau ministriginin saity URL: http://www.env.go.jp/earth/coop/coop/c_report/kazakhstan_h17/japanese/pdf/006.pdf
3. Sugiura Chisato, Kazafusutan ni okeru nihongo kyouikuno genjouto kadai, Tsukuba daigaku ryugakusei sentanihongo kyouikuronshuu dai 22 gou, 2007.
4. Kazakhskaya akademiya nauki imeni Altynsarina, Gosudarstvennyi obsheobrazovatel'nyi standart srednego i obshego obrazovaniya Respubliki Kazakhstan, 2002.
5. Minei Akiko, Kawanobe Toshi, Chuuou Ajia no kyouiku to gurobarizumu, higashishindou, 2012.
6. Nikkei HR, Nikkei kiwa-do juuyou 500, 2011.
7. Asahi kiwa-do 2013, Asahishinbun shuppan, 2012.
8. Sait yaponskoi ekonomiki Nikkei 4946.com, <http://www.nikkei4946.com/knowledgebank/index.aspx?Saishin=UM%2b0Y%2fGCKbjb23aJtuDVzg%3d%3d#tabArea>.
- 9.. Weblio elektrondy sozdigi, URL:<http://www.webl.io.jp/>.
10. Inumae Izou, Kazafugo kaiwa, Besutosha, 1995.
11. . Chuuou Ajia kokusai kenkyuu shuukai, nihongo gakushuu jitenkaihatsu noshien wo kangaeru, 2013 <http://jishokaken.sakura.ne.jp/doc/kazakhstan/k3.pdf>